

TRẦN THỊ BÔNG GIẤY
(BIÊN KHẢO)

DOSTOIEVSKI,
CUỘC ĐỜI
VÀ SỰ NGHIỆP

VĂN UYÊN 2016

DOSTOIEVSKI, CUỘC ĐỜI VÀ SỰ NGHIỆP
(Biên Khảo)

Bản Dành Riêng Cho Trần Thị Bông Giấy

Bìa: *Một góc trong căn nhà "Những Người Trăm Năm Cũ", nơi dung thân của TTBG, Âu Cơ, Bà và Vân San kể từ khi chấp hành cuộc sống cô đơn. (Ảnh TTBG, 2008).*

VĂN UYÊN EDITION.

First Edition (November 2016) by
VĂN-UYÊN PUBLISHING COMPANY
849 N. Second St.
San Jose, CA 95112, USA

Copyright © by VĂN-UYÊN, USA
Text copyright © by TRẦN THỊ BÔNG GIẤY

All Right Reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any mean, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information or storage retrieval system now known or to be invented, without permission in writing from the publisher, except by a reviewer who wishes to quote brief passages in connection with a review written for inclusion in a magazine, newspaper or broadcast.

Printed in the United States of America by
VĂN UYÊN PUBLISHING COMPANY.

Thư Từ Liên Lạc:
Trần Thị Bông Giấy
Nhà Xuất Bản Văn Uyên
849 N. 2nd St.
San Jose, CA 95112, USA
Điện Thoại: (408) 288-8869
E-mail: ttbg@sbcglobal.net
www.tranthibonggiay.net

*“Phải hiểu sâu xa rằng tài năng cần được đồng tình, thông cảm.
Nhưng nếu ngồi chờ và nhìn những gì bạn hữu xúm lại quanh
ban, chẳng bao lâu bạn sẽ chỉ thực hiện được những thành quả
rất tồi tàn. Họ sẽ không ban cho bạn sự thương lệ trên những ý
tưởng mà bạn đã phải tranh thủ suốt qua công trình khó nhọc, tự
quên thân mình,
đói khát và những đêm mất ngủ.
Những điều như vậy chỉ được họ nhìn với sự khinh dễ.
Họ sẽ không khuyến khích hay an ủi bạn; không nhìn thấy những
gì tốt và thật bên trong con người bạn.
Tất cả điều họ làm chỉ là vạch ra những khuyết điểm của bạn
với niềm vui thú ác tâm.”*
(Dostoievski)
[]

TỰA

(Cho Trần Nghi Âu Cơ, con gái đã đọc một cách say mê
Tội Ác Và Hình Phạt khi chưa đầy 14 tuổi.
Trần Thị Bông Giấy).

Năm 1812, chỉ 9 năm trước khi Dostoievski chào đời, vị Hoàng đế
lừng danh nước Pháp, Napoléon đệ I, và cả đạo quân hùng hậu của
ông đã bị tống khứ ra khỏi nước Nga trong cuộc chiến Franco-Russie
(kéo dài từ 24/6/1812 đến 30/12/ 1812).

Sự kiêu hãnh theo điều này lan tràn trong toàn thể nước Nga. Tại
một hội nghị ở Vienne, Alexandre I, vị Nga hoàng trẻ tuổi đọc lên bài
diễn văn ca ngợi cái chiến thắng vang lừng ấy. Dân chúng Nga trong
con say sưa cao độ của lòng yêu nước đã tự cho rằng quốc gia họ
hơn hẳn các nước Tây Âu.

Tuy nhiên, một sự thật vẫn xảy ra ở Nga là giai cấp nông nô còn
hiện hữu và những luật lệ khắc nghiệt của giới quý tộc và giới tu hành
vẫn cứ vững mạnh. Lớp dân chúng, đại đa số đều nghèo khổ và ngu
dốt. Khái niệm về sự tự do cá nhân đã từ lâu ổn định trên các nước
Anh, Pháp, Mỹ, thì lúc bấy giờ chỉ mới bắt đầu xâm nhập vào nước
Nga.

Đó là một thời kỳ vô cùng rối loạn về thay đổi chính trị và xã hội
ở Nga. Mọi người dân hầu như cảm nhận rằng quê hương họ đang
sắp sửa bước vào một kỷ nguyên mới trên đủ mọi mặt (trước khi dân

đến tột điểm cuối cùng hoàn toàn cắt đứt với quá khứ là cuộc Cách Mạng Vô Sản 1917 xảy ra gần một thế kỷ sau.)

Chào đời năm 1821, đúng vào thời điểm Púshkin bắt đầu bước lên đài danh vọng và Gogol còn chưa được ai biết đến, cũng là thời gian trị vì ngai vua của Alexandre I, Dostoievski đã sống trọn đời mình trong cuộc chuyển hướng đổi thay của vùng trời nơi ông được sinh ra tại đó. Ông rút tĩa những kinh nghiệm tận cùng trải qua từ cuộc xáo trộn quan trọng của quê hương, cho đến những đắng cay nghiệt ngã phải nhận lãnh trong số phận riêng, để giới thiệu vào thế giới văn chương bằng một tài năng phong phú đã được Thượng Đế ban riêng như một thứ gia tài hiếm có. Từ thuở thiếu niên, sự bất hạnh của kẻ khác đã tạo nên trong ông một ấn tượng mạnh mẽ. Suốt cả cuộc đời về sau, “đau khổ” hiện hữu là chủ đề chính trong các tác phẩm lớn của ông. Đau khổ cần thiết phải có để làm thăng hoa cuộc sống. Đau khổ trở thành mật ngọt cứu rỗi linh hồn con người.

Được nhìn nhận bởi André Gide⁽¹⁾ là “văn hào vĩ đại nhất thế giới” và được Freud đặt để vị trí cạnh bên chỗ đứng Shakespeare⁽²⁾, có thể nói rằng không tác giả nào viết về cá chất người Nga một cách hoàn hảo cho bằng Dostoievski, nhà văn lớn mà tính chất vĩ đại của văn chương ông không chỉ được công nhận riêng đối với dân tộc Nga mà còn đối cả với bên ngoài thế giới.

Dù rằng suốt gần một thế kỷ trôi qua kể từ khi tiếng tăm Dostoievski lên tới tột đỉnh danh vọng, cuộc cách mạng chính trị và kinh tế rộng lớn đã chiếm chỗ trong toàn thể nước Nga, nhưng cái tinh thần Nga của người dân Nga được khám phá từ Dostoievski vẫn y như cũ.

Nếu muốn hiểu về dân tộc và dân chúng Nga, người ta phải đọc văn chương Dostoievski, bởi không có gì thâm thúy và chính xác hơn trên vấn đề này ngoài nguồn cội ấy. Và cũng hơn tất cả mọi nhà văn Nga khác, Dostoievski chính là “một người Nga” thuần túy. Một người Nga nguyên thủy trên cả hai nghĩa đen và bóng của từ ngữ này.

(Trần Thị Bông Giấy)
San Jose, October 1990

[]

(1) **André Gide**, nhà văn Pháp (1869-1951).

(2) **William Shakespear**, kịch tác gia vĩ đại người Anh (1564-1616).

TUỔI THƠ & TUỔI THIẾU NIÊN (PHẦN 1)

I.

1.

DOSTOIEVSKI là một nhánh trong một họ tộc quý phái cổ kính xứ Lithuanie, một vùng thuộc Nga, nằm về hướng tây-bắc nước Nga.

- Cái họ Dostoievski phát sinh từ chữ “*Dostoyny*” có nghĩa là “*giá trị*” hay “*xứng đáng*”. Hậu duệ của dòng dõi này được gọi là “*Dostoy- niki*” (“*những người giá trị của Hoàng thân*”).

- Cùng gốc rễ còn có Dostoyevo, tên một tỉnh lỵ cách chừng 50km về phía Pinsk (chỗ hợp lưu của các dòng sông Pina và Pripyat, nằm ở vùng cận đông của kênh đào và cũng là hải cảng quan trọng Dneprovsko-Bugski), trong đó bây giờ chỉ toàn người Bạch Nga sinh sống.

- Năm 1506, một tiên nhân nhiều đời của nhà văn, Danila Ivanovich Irtish, được vị hoàng thân địa phương ân thưởng cho một phần đất của tỉnh, và người cháu nội tiên nhân này đã đổi họ thành ra *Dostoievski*.

2.

Ngay thời ấy, người Lithuanie đã bị ảnh hưởng bởi người Ba Lan rất nhiều, nhưng về sau, nhà văn luôn luôn nhấn mạnh sự phân biệt: “*Dòng tộc Dostoievski là người Lithuanie chứ không phải Ba Lan. Lithuanie và Ba Lan là hai xứ sở hoàn toàn khác biệt.*”

Tuy nhiên, các ranh giới địa lý và tôn giáo giữa Lithuanie và Ba Lan thì liên tục ở vào tình trạng thay đổi.

Cuối thế kỷ 16, những phần tử trong dòng tộc Dostoievski có thể được tìm thấy ở Lithuanie, Ba Lan và Nga. Đây là thời kỳ náo động dữ dội: *sự xung đột giữa Nga và Ba Lan xảy ra không ngớt, và một cuộc chiến đấu cuồng điên đầu khổ liên tiếp tiến hành giữa người Nga Chính Thống giáo và Ba Lan Thiên Chúa giáo.*

Các nhánh của họ tộc Dostoievski có mặt trên cả hai phía và đạt những kết quả khác nhau. Phía Ba Lan Thiên Chúa giáo dành được địa vị trong hàng ngũ chính quyền cao cấp, còn phía những người Dostoievski Chính Thống giáo lại rơi vào tình trạng sống tồi tệ. Vài lý do cho sự sút kém này có thể được tìm thấy trong những tập hồ sơ pháp lý của thời ấy.

Đặc biệt, dòng tộc Dostoievski bị mang tiếng xấu về cách cư xử hung tợn. Có vài tội ác vang dậy khắp vùng. Ví dụ:

Ngày 14/10/1606, Marina Stefanovna Dostoievskaya như người chồng, Stanislav Karlovich, tới căn nhà tắm trong trang trại của họ. Khi ông này xuất hiện bèn bị ngay một người đầy tớ bắn bị thương. Máu chảy lênh láng, Stanislav lớn tiếng cầu cứu nhưng không thấy ai chạy đến. Ông vừa đi vừa vấp té về phía căn nhà chính, nhưng vợ ông đã cài chốt cửa lại. Ông đứng ngoài trời, cầu xin được vào, bất thần lại bị người đầy tớ tấn công lần nữa – lần này bằng gươm. Còn bà vợ Marina Dostoievskaya lại rít lên với người đầy tớ: ‘Đưa ông ta xuống địa ngục đi!’ Ông chồng gục chết. Những con chó, những con heo vây quanh cái xác. Còn Marina thì giấu kẻ sát nhân trong vựa thóc. Vài ngày sau đó, người ta thấy tên đầy tớ này đứng cạnh bà chủ trong buổi tang lễ của chồng.

Những tài liệu hợp lý khác lại nói lên các cuộc phiêu lưu đầy máu của những người trong dòng tộc Dostoievski tại các vùng đất lảng giêng; hoặc cái ý muốn nung nấu sự chiếm lĩnh của họ trên tài sản thuộc chính quyền và giáo hội.

- Dù vậy, giống như sự diễn tả về sau trong các tiểu thuyết của nhà văn, cũng đã có sự xuất hiện của những khuôn mặt thánh thiện. Vào đầu thế kỷ 18, Akindy Dostoievski là tu sĩ trong một tu viện đáng tôn kính ở Kiev.

3.

Từ thế kỷ 17, những người Dostoievski Chính Thống giáo đã đến định cư tại Volhynia, xứ Ukraine. Do những tiêu xài quá độ mà họ bị mất hết tiền bạc, tài sản.

Nhà văn tương lai xuất thân từ một gia đình công chức nghèo khổ. Cả hai phía ông cố và ông nội đều là tu sĩ trong giáo hội Uniat Ukrainian ở Bratslava, một tỉnh thuộc vùng Podolsk của Ukraine. Tại đây, **ông Mikhail Andreyevich Dostoievski** (cha của nhà văn) được chào đời năm 1789.

□

II.

1.

Trong thế giới văn chương, có vài người cha của các nhà văn được đề cập tỉ mỉ với tầm vóc quan trọng, nhưng không ai từng gợi hứng cho các cuộc bàn cãi nhiều như ông Mikhail Andreyevich (cha của Dostoievski). Nói về ông, người ta nghĩ ngay đến hai luồng dư luận đối nghịch dữ dội:

1/ Từ *Lyubov Dostoievskaya*, con gái nhà văn, diễn tả ông nội giống như một bạo chúa chuyên chế trong gia đình, tính tình keo kiệt bủn xỉn, say sưa, dữ tợn và trụy lạc.

2/ Từ *Andrei Mikhailovich Dostoievski*, em trai nhà văn, nói về cha như một người biết yêu thương gia đình, dẫu tính khí bất thường, mau nổi nóng, nhưng lại có từ tâm.

Theo nhiều tài liệu để lại, bác sĩ Dostoievski rõ ràng là một người phức tạp với những dấu nét xung đột cá nhân. Về bề ngoài buồn sầu, âm đạm, lầm lì ít nói, tính nết đa nghi, khó chịu, ông cũng lại là một người can đảm, đầy nghị lực, không ngừng nghĩ đến vợ con và sâu xa tận tụy vì họ.

Giống như cha và ông nội, năm 15 tuổi, ông Mikhail Andreyevich Dostoievski được chỉ định đi vào con đường tu hành. Những năm tháng trải qua ở tu viện trong Kamenets-Podolsk đã cho ông một nền giáo dục tốt, đặc biệt về ngôn ngữ và văn chương.

- Nhưng khác với tiền nhân, ông Mikhail cảm thấy không có tiếng gọi thiêng liêng liêng tuôn chảy trong hồn. Do đó, lúc 20 tuổi, sau khi tốt nghiệp tại tu viện Kamenets-Podolsk, thay vì tiếp nhận chức vụ linh mục, ông lại bỏ trốn, thẳng đường đến Moscow học về thuốc.

- Cuộc tan vỡ gia tộc rõ ràng bi thảm. Về sau, ông thất bại trong việc nối lại giao hảo với gia đình. Cũng vì thế mà không ai trong số các con ông từng biết được những họ hàng phía bên nội.

Mùa thu năm 1809, (một phần do bởi sự trôi chảy trong tiếng Latin), ông Mikhail Andreyevich Dostoievski được cấp một học bổng tại trường Y Khoa Phẫu Thuật Hoàng Gia Moscow, nơi đào tạo những y sĩ giải phẫu cho lục quân và thủy quân. Hầu hết sinh viên tại đây đều trẻ tuổi, xuất thân từ những gia đình trung lưu hay bình dân.

- Thời gian này thật khó khăn cho Mikhail Andreyevich. Ông không có phương tiện, lại chẳng quen biết ai; nhưng với ý chí bất khuất, ông cố gắng tối đa để luôn luôn đạt tới vị trí dẫn đầu trong chương trình học.

Cuộc xâm lăng của Napoléon năm 1812 kết thúc sự học của Mikhail Andreyevich. Ông bị gửi ra tiền tuyến.

- Trong trận Borodino, Mikhail Andreyevich làm việc tại một bệnh viện dã chiến. Mùa thu năm đó, ông nổi bật trên vai trò phục vụ hăng say và can đảm trong cuộc tấn công hơn ba mươi ngàn thương binh khỏi Moscow. Về sau, ông tham gia chiến dịch chống lại chứng thương hàn khi ấy đang lan tràn trầm trọng trong nhiều tỉnh.

- Sự tận tụy của Mikhail Andreyevich Dostoievski trong vô số các vụ phẫu thuật, những cảnh tàn phá dữ dội nhìn thấy

hàng ngày trong thời kỳ chiến tranh đã để lại dấu ấn nặng nề trên cá chất ông. Ông thường xuyên gay gắt, nghiêm khắc và rất hiếm khi cười. Tuy nhiên, sự chuyên cần và nhiệt tâm đã dẫn Mikhail Andreyevich đến những thắng tiến vững vàng trong nghề nghiệp.

Năm 1813, ông được ban thưởng chức vụ bác sĩ chính thức, và năm 1818, được chỉ định làm giám đốc bác sĩ trưởng tại Quân Y Viện Moscow.

Năm 1819, ông cưới một cô gái 19 tuổi tên Maria Fyodorovna Nechayeva làm vợ. Khi đưa con đầu lòng chào đời, để có được một đời sống ổn định, gần cuối năm 1820, ông đệ đơn xin giải ngũ.

2.

Tính tình hoạt bát vui vẻ, **Marya Fyodorovna** là con gái của Fyodor Nerchayev, vị thương buôn giàu có ở Moscow nhưng đã mất gần hết tài sản trong cuộc xâm lăng năm 1812 của quân đội Napoléon.

Giống như nhiều người trong gia đình, bà cũng có khiếu âm nhạc và duy trì mối ưa thích sâu xa về văn chương nghệ thuật trong tâm khảm. Ông Ngoại bà, Mikhail Kotelniski, là người có kiến thức rộng, ham đọc sách, hành nghề sửa bản in thứ tại cơ quan Báo Chí Giáo Hội trong Moscow. Người chú tên Vasily Kotelniski là giáo sư y khoa của trường Đại Học Moscow.

- Khi bà được 13 tuổi, mẹ chết. Một cô gái trẻ tên Olga Yakovlevna vào thay thế vai trò người mẹ. (Trong nhiều năm sau, bà di ghẻ này không nhận được sự đón tiếp ấm áp của gia đình Dostoevski).

- Cuộc hôn nhân giữa cha và mẹ nhà văn không nảy sinh từ lý do tình cảm. Là con gái một thương buôn bị phá sản, Marya Fyodorovna chỉ đơn giản nghĩ đến việc lấy chồng như một sự nương tựa vào người đàn ông có thể bảo bọc cho mình.

- Bà chị lớn tên Alexandra được nhiều may mắn hơn trên phương diện vừa kể; bà lấy một thương buôn rất giàu tên Alexandre Kumanin. Về sau, bà cũng là mẹ đỡ đầu cho tất cả các đứa con nhà Dostoevski.

Nhưng dẫu với điều này, mối liên hệ giữa hai gia đình vẫn chỉ là gương ép. Vị bác sĩ kiêu hãnh xem sự trợ giúp tài chánh của bà chị vợ cho gia đình ông giống như một sự si nhục, và cậu con nhà văn tương lai lại có chút coi thường đối với “*những vị chủ quán đáng thương*” này. (Dù vậy, ở vào tuổi thanh niên, mỗi khi túng tiền, gia đình Kumanin lại là những “*quý nhân*” quan trọng của chính Fyodor Dostoevski).

- Cũng nhờ ảnh hưởng họ hàng của Marya Fyodorovna mà từ năm 1821, bác sĩ Mikhail Andreyevich Dostoevski được nhận

vào làm việc trong bệnh viện Mariinskaya dựng nên khoảng
giữa 1803-1806, dưới quyền bảo trợ của Hoàng hậu Nga.⁽³⁾
□

⁽³⁾ Ngày nay nó được dùng làm cơ sở nghiên cứu bệnh lao phổi. Hai tòa nhà khác của bệnh viện cũng được bảo trì. Tòa nhà bên trái nhìn vào từ đường phố bây giờ là viện bảo tàng Dostoievski.